

готовності. 73% студентів відзначають, що їм значно легше стало виконувати складнокоординатні рухові дії під музичне супроводження, а 55% – відзначають більшу впевненість при складанні програми занять, виборі музичного супроводження після проведених заходів. Маючи вищий рівень музично-ритмічної підготовки, займаючись, за їх відгуками, краще стали розуміти закономірності побудови елементів рухового акту, логічну схему окремих рухів і всієї комбінації в цілому, в процесі занять, їм імпонує створюваний оригінальний музично-ритмічний образ цілісного рухового дії. Окремі респонденти відзначають, що в залежності від музичної складової в більшій мірі відчувають ступінь напруження і розслаблення м'язових груп.

ВИВОДИ. Музично-ритмічна підготовка надає значні можливості для підвищення ефективності навчально-виховного процесу майбутніх фахівців з фізичного виховання.

Цілеспрямоване, стимульоване розвиток ритмічності і музичності, є важливим умовою оптимізації навчального процесу і підвищення об'єму рухової активності студентів, сприяє більш швидкому і якісному засвоєнню складних рухових навичок, розумінню і запам'ятовуванню нових рухів і програм занять.

Результати педагогічного експерименту показали ефективність запропонованих заходів з музично-ритмічної підготовки майбутніх фахівців з фізичного виховання. Виявлені достовірні зміни досліджуваних показників на початковому і кінцевому етапах дослідження ($p > 0,05$).

ПЕРСПЕКТИВИ ДАЛЬНІЙШИХ ДОСЛІДЖЕНЬ. Отримані результати будуть використані для подальшої розробки і вдосконалення музично-ритмічної підготовки студентів ВНУ, навчаючись за спеціальностями і напрямками, пов'язаними з фізичним вихованням.

ЛИТЕРАТУРА

1. Грєнлєнд, Э. Танцевальна терапія. Теорія, методика, практика / Э. Грєнлєнд, Н.Ю. Оганєсян - СПб.: «Речь» - 2004. – 288с.
2. Железняк, Ю.Д. Педагогічне фізкультурно-спортивне вдосконалення / Ю.Д. Железняк. – М.: Академія, 2002. – 384 с.
3. Козлов, В.В. Інтегративна танцевально-рухова терапія / В.В. Козлов, А.Е. Гіршон, Н.І. Веремеєнко. – СПб.: Речь, 2006. – 286 с.
4. Мессіан, О. «Я отдаю перевагу ритму...» / О. Мессіан. // Музична академія. – 2003. – №3. – С. 214–220.
5. Милехіна, І.А. Формування рухової культури студентів (на прикладі навчання ритмічної гімнастики): дис. ... канд. пед. наук 13.00.04 / І.А. Милехіна. – Саратов, 2002. – 176 с.
6. Назаренко, Л.Д. Средства і методи розвитку рухової координації / Л.Д. Назаренко. // Монографія. – М.: Теорія і практика фізичної культури, 2003. – 258 с.
7. Назаренко Л.Д. Теоретичне обґрунтування і методика розвитку ритмічності / Л.Д. Назаренко, Ж.А. Ігнат'єва. // Фізична культура: виховання, освіта, тренування. – 2000. – № 1. – С. 45–50.
8. Сербіна, Л.П., Взаємодія музики і руху / Л.П. Сербіна, А. Хекельман, П. Блаєр, В. Еленбергер. // Теорія і практика фізичної культури. – 2000. – № 5. – С. 42.
9. Холопова, В.Н. Теорія музики: Мелодика. Ритміка. Фактура / В.Н. Холопова. – СПб.: Лань, 2002. – 75 с.

УДК: 378. 796

Вихляєв Ю. М

Національний технічний університет України "КПІ"

РЕАЛІЇ ТА НЕДОЛІКИ НЕФОРМАЛЬНОЇ ФІЗКУЛЬТУРНОЇ ОСВІТИ СТУДЕНТІВ У ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ УКРАЇНИ

Розглянути сучасний стан та показана необхідність у суттєвому оновленні неформальної фізкультурної освіти і поведінкової парадигми студента щодо необхідності занять фізичним вихованням з примусовою на добровільну. Метою повинно стати озброєння студентів знаннями, практичними вміннями, навичками та бажанням самостійно займатися фізичними вправами усе життя.

Ключові слова: неформальна фізкультурна освіта, студенти.

Вихляев Ю. Н. «Реалии и недостатки неформального физкультурного образования студентов в высших учебных заведениях Украины». Рассмотрены современное состояние и показана необходимость в обновлении неформального физкультурного образования и поведенческой парадигмы студентов по отношению к занятиям физическим воспитанием с принудительной на добровольную. Целью должно стать вооружение студентов знаниями, практическими умениями, навыками и желанием самостоятельно заниматься физическими упражнениями всю жизнь.

Ключевые слова: неформальное физкультурное образование, студенты.

Vykhliaiev Y. M. "Realities and defects of informal athletic education of students in higher educational establishments of Ukraine. Defects and weak sides of informal athletic education were studied and considered in this work. The paradigm of behavior of students to engaging in a physical culture and sport must be changed and to become their own choice. Knowledge, practical abilities, skills must be realized in sport and a physical culture and must become the aim of informal athletic education. Engaging in a physical culture and sport must become the main condition of all life.

Key words: informal athletic education, students.

Постановка проблеми. Аналіз останніх досліджень та публікацій. Оптимізація навчального процесу з фізичного виховання у вищих навчальних закладах України все більше привертає увагу фахівців, причому значної популярності набувають ідеї застосування інноваційних технологій викладання і, зокрема, особистісно-орієнтованого фізичного виховання студентів, але шляхи реорганізації пропонуються різні [1, 5, 8, 10]. Слушними є погляди вищевказаних авторів про необхідність розробки особистісно-орієнтованих систем і технологій у педагогічному процесі з фізичного виховання, де особистісно-орієнтоване фізичне виховання – комплексна, всебічна дія на особистість засобами фізичної культури, коли разом з вирішенням інших завдань пріоритет одержує розвиток і актуалізація цінностей фізичної культури та здоров'я, формування особистісно значущих мотивів, знань і вмінь, а також досвіду самостійного та безперервного використання засобів фізичної культури і оздоровлення. Деякі дослідники [3, 9, 10], вважають необхідним докорінно змінити якість *непрофесійної фізкультурної освіти*, що є слушним висновком, хоча сам термін, на наш погляд, не зовсім вдалий, так як репрезентує цей різновид фізкультурної освіти як щось поверхневе та непрофесійне. Але ж у сучасній педагогіці виділяють *формальну освіту* (formal education), тобто освіту, що веде до присудження кваліфікації у межах певного освітнього рівня і *неформальну освіту* (informal education), тобто додаткову освіту, що доцільно організована, проте не завершується наданням кваліфікації того чи іншого рівня формальної освіти (Луговий В.І та інші – 2011). Такий підхід до тлумачення і назви неформальної освіти для студентів різних спеціальностей усіх вищих навчальних закладів, на наш погляд, є більш вдалим, тому у подальшому ми будемо вживати термін *неформальна фізкультурна освіта*. Головним каталізатором перебудови мислення студентів у їх відношенні до фізичного виховання Дмитрієв С. В. [4], вважає акмеологічні аспекти розвитку особистості, тоді як Приходько В. В., Belykh S.I. [7, 10], пропонують необхідним озброїти студентів знаннями з креативної валеології з метою будівництва власного здоров'я, тобто здійснювати не просте засвоєння студентами деякої суми наукових знань за темою здоров'я, але націлювати педагогічний процес на формування студентів як суб'єктів фізкультурної діяльності та будівництва власного здоров'я, на що нинішня валеологія не претендує. Креативна валеологія, на відміну від валеології, побудованої виключно на застосуванні класичних засобів дидактики задля трансляції знань від учителя до учня, як раз і опікується відшукуванням засобів становлення фізкультурно-діяльної особистості та особистості будівничого власного здоров'я.

Belykh S.I. [10], піддає критиці навчальні програми з вузівського «Фізичного виховання», що орієнтовані не на створення відповідних умов для виникнення і вдосконалення фізкультурної діяльності студента, але на організацію примусових групових занять зі студентами, котрі віддають себе у розпорядження викладача. Він вважає, що для фізкультурника подібні заняття не є фізкультурною діяльністю, оскільки у ході таких «за нього придуманих і для нього організованих» занять не відбувається формування дійсної фізичної культури, зберігається ефект особистого відчуження студента від надбань культури фізичної у вигляді вже існуючих норм, еталонів та зразків, так як цінності фізичної культури, накопичені людством, не транслюються і не привласнюються, а у повсякденному житті передаються від педагога до свого учня. До того ж коли у студента не активізуються відповідні

ціннісні орієнтації, коли вони існують на рівні декларацій, у нього не виникає й потреби до самореалізації у просторі фізичної культури. Таке протиставлення і заперечення групових занять, на наш погляд, не зовсім коректне, адже молоді люди, які приходять в університет не знають що таке спорт, вони ніколи не бачили басейн, не знають красу гімнастики і атлетизму, пристрастей спортивних ігор або романтики вітрильного спорту. Раніш ніж агітувати займатися фізичною культурою і спортом, необхідно щоб вони відчули на собі що уявляють собою фізичні навантаження, як співає тіло радісну мелодію після регулярних тривалих занять фізичними вправами – бігом чи плаванням, атлетичною гімнастикою чи аеробікою, коли під час звичайної ходи виникає бажання підстрибнути і полетіти!

Тому, регулярні обов'язкові заняття в спортивних секціях, які стимульовані необхідністю одержання заліку, на наш погляд, необхідні на перших двох курсах вищих навчальних закладів, і лише потім студенти повинні перейти на самостійні заняття фізичною культурою – під методичним контролем викладачів фізичного виховання. Реально це біг у паркових зонах і частково на стадіонах та суспільно доступних спортивних майданчиках. Для жінок додатковим доступним видом рухової активності є танцювальні комплекси вправ з музичним супроводом, для більш заможних - аеробіка або шейпінг. Для чоловіків – комплекси атлетичної гімнастики з гантелями чи штангою за місцем проживання, для більш заможних - відвідування фітнес-клубів та атлетичних секцій. Інша річ, що повинна бути розроблена технологія навчання студентів вмінням і навичкам проведення самостійних занять та оцінювання рівня власного здоров'я, оволодіння ними філософії здорового способу життя.

В цьому сенсі нароби вищезгаданих авторів мають повне право на втілення у життя. І хоча в Національному технічному університеті України «КПІ» нам вдалося імплементувати фізичне виховання у Болонську систему педагогічного процесу, прийняту в університеті та відійти від шаблонних занять фізичною культурою, втіливши секційну форму проведення занять з фізичного виховання, де студент самостійно обирає вид спорту і фактично викладача, одержує індивідуальні завдання на проведення самостійних занять, отримує певну суму знань у вигляді лекційного курсу і практичних навичок під час тренувань, все ж у повній мірі особистісно-орієнтованого фізичного виховання ми не досягли [2]. Адже структура педагогічних технологій має складну побудову і такі складові як концептуальна, змістовна, процесуальна. У концептуальній частині технології розкриваються ідеї, принципи, які визначають побудову і сприяють її розумінню (Левченко Г.Г., Атаманов В.Д., Удовиченко Ю.К. – 2010). У змістовній частині висвітлюються особливості змісту навчання (фізичного виховання), визначається на розвиток яких особистісних компонентів вона спрямована (конкретні компетенції, способи дії, сфери моральних цінностей тощо). У процесуальній частині описується технологічний процес: організація педагогічної діяльності, форми і методи діяльності студентів, викладача, етапи навчально-виховного процесу, регламент, методичне забезпечення (необхідні навчальні плани і програми, навчальні та методичні посібники, дидактичний матеріал). Ідея перебудови фізичного виховання, розробка технології *особистісно-орієнтованого фізичного виховання з наданням якісної неформальної фізкультурної освіти*, де будуть залучені надбання *креативної валеології з урахуванням акмеологічних аспектів розвитку особистості* та оволодіння студентами *філософією здорового способу життя* може скласти парадигму розвитку і перебудови фізичного виховання у вищих навчальних закладах України.

В той же час, організація занять фізичною культурою і спортом у вищих навчальних закладах Європи не може слугувати нам прикладом, так як ці заняття виконуються переважно у вечірній час, за власним бажанням студентів і мають не обов'язковий характер, а на ринку праці в першу чергу приймають фахівців, що добровільно підтримують власні фізичні кондиції, не мають шкідливих звичок та отримують за це відповідні бонуси від роботодавців [11, 12, 13, 14, 15]. Для такої організації занять спортом та фізичною культурою необхідно мати значну кількість спортивних залів, басейнів, відповідне фінансування та високий рівень мотивації до занять фізичною культурою, відповідний рівень здоров'я абітурієнтів, що для нашої держави на сьогоднішній день недосяжно.

Робота виконана у відповідності до плану наукових досліджень в Національному технічному університеті України «КПІ».

Мета роботи. Вивчити реалії неформальної фізкультурної освіти, що надається в рамках навчального процесу з фізичного виховання і є однією з головних складових особистісно-орієнтованого фізичного виховання.

Виклад основного матеріалу дослідження. За основу педагогічного процесу з фізичного виховання ми взяли секційну форму навчального процесу, яка вже біля двадцяти років впроваджується

нами на кафедрі фізичного виховання НТУУ «КПІ». Педагогічним спостереженням було охоплено біля 200 студентів 3-4 курсів, що займалися фізичним вихованням на різних навчальних відділеннях (секціях або видах рухової активності), кафедри фізичного виховання. В число завдань навчального процесу з фізичного виховання входило: 1). Надання студентам практичного досвіду занять спортом або тим чи іншим видом рухової активності та підвищення їх фізичного стану та здоров'я; 2). Формування потреби одержання регулярних фізичних навантажень та особистісної мотивації до здорового способу життя; 3). Формування інформаційного поля систем оздоровлення і відповідних методик самоконтролю за власним функціональним станом. В якості засобів неформальної фізкультурної освіти ми задіяли лекційний курс (8 годин), що надавався на початку кожного семестру – по 2 години, проведення бесід зі студентами кожним викладачем у кожній групі, створення доступних інформаційних ресурсів з проблем оздоровлення, відновлення і підвищення фізичного стану, методик самоконтролю та здорового способу життя, створення методичного кабінету, в якому кожний студент має можливість ознайомитись з літературою з фізичного виховання та спорту. Критерієм якості використаних викладачами кафедри засобів неформальної фізкультурної освіти, на наш погляд, може слугувати кількість студентів, що продовжують самостійно займатися тими чи іншими формами фізичної культури. Проведення анонімного анкетного опитування студентів старших курсів показало, що лише 17 відсотків студентів з 200 опитуваних регулярно виконують самостійні заняття фізичними вправами, епізодично приймають участь у спортивних заходах ще біля 8 відсотків, хоча біля 79 відсотків визнають необхідність регулярних занять фізичною культурою і спортом, але з різних причин відкладають ці заняття на більш сприятливі часи.

Результати опитування свідчать про недостатню дієвість застосованих засобів і насамперед одержаної студентами неформальної фізкультурної освіти.

Аналіз засобів неформальної фізкультурної освіти та доступних інформаційних ресурсів показав недостатню відповідність наявних інформаційних ресурсів з проблем оздоровлення, відновлення і підвищення фізичного стану, методик самоконтролю та здорового способу життя практичним цілям особистісно орієнтованого фізичного виховання. Сучасна неформальна фізкультурна освіта повинна накладати на особистість відповідальність не тільки за свої професійні досягнення перед суспільством, але й за відношення до власного здоров'я і здоров'я оточуючих як до вищої соціальної цінності. Зміна поведінкової парадигми студента щодо необхідності занять фізичним вихованням з *примусової* на *добровільну*, мотивовану відповідними інтересами та уподобаннями, бажанням мати високий рівень фізичної підготовленості та здоров'я, соціального статусу повинна бути підкріплена формуванням високих інтелектуальних та моральних цінностей. Зміщення пріоритетів неформальної фізкультурної освіти в бік розвитку потреби студента у повсякденному виконанні фізичних вправ, самовихованні психологічних якостей бійця за своє здоров'я, як необхідної умови досягнення високих соціальних стандартів та реалізації професійних надбань, повинно знайти своє відображення в лекційному матеріалі, бесідах, створеному інформаційному просторі.

Серед основних шляхів підвищення ефективності неформальної фізкультурної освіти студентів ми вбачаємо: 1) зміну співвідношення між загально фізкультурним, що висвітлює лише загальні теоретичні проблеми, та прагматичним з наданням конкретики компонентам освіти: пріоритетними повинні стати проблеми засвоєння спеціальних знань і шляхів досягнення достатньої фізичної підготовленості та здоров'я, формування у студентів стійкого інтересу і потреби до регулярних самостійних занять як засобу підвищення стійкості до стресів та адаптації до фізичних і інтелектуальних навантажень, що супроводжують кожного студента у повсякденному житті, розуміння неможливості бездумної розтрата здоров'я безглуздим зловживанням шкідливих звичок та занадто комфортними умовами життя, що вкрай обмежують рухову активність людини, оскільки нівелювання форм конкретизації змісту навчального процесу суттєво уповільнить засвоєння відповідних знань, а недооцінка якості засобів неформальної фізкультурної освіти унеможливить інноваційні зміни навчання.

Забезпечення неперервності самостійних занять фізичними вправами на подальших старших курсах навчання у вищому навчальному закладі докорінно змінює роль неформальної фізкультурної освіти, мету її діяльності і функції. На перше місце висувається ідея надання знань та практичних навичок з методики побудови самостійних занять, наповнення їх комплексами вправ, що доступні для виконання, як з погляду індивідуальних фізичних, так і соціальних можливостей виконавця та його уподобань. Головною метою неформальної фізкультурної освіти є озброєння майбутніх фахівців у різних

галузях народного господарства знаннями, практичними уміннями та навичками і головне - здатністю та бажанням виконувати регулярні заняття фізичними вправами, що мають бути організовані відповідно до методичних принципів і законів фізичного виховання.

ВИСНОВКИ

1. Аналіз неформальної фізкультурної освіти та доступних інформаційних ресурсів показав їх недостатню відповідність сучасним реаліям фізичного виховання.

2. Назріла необхідність у суттєвому оновленні неформальної фізкультурної освіти, яка повинна націлити студентів – майбутніх фахівців і командирів виробництва, не тільки на професійні досягнення, а і на усвідомлення відповідальності перед суспільством за відношення до власного здоров'я і здоров'я оточуючих як до соціальної цінності.

3. Однією з основних задач неформальної фізкультурної освіти повинна стати зміна поведінкової парадигми студента щодо необхідності занять фізичним вихованням з *примусової* на *добровільну*, а головною метою - *озброєння* майбутніх фахівців у різних галузях народного господарства знаннями, практичними уміннями, навичками та бажанням самостійно виконувати регулярні заняття фізичними вправами впродовж всього життя.

ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ ДОСЛІДЖЕНЬ. У перспективі планується дослідити підходи до практичної реалізації перебудови неформальної фізкультурної освіти у контексті сучасних тенденцій фізичного виховання.

ЛІТЕРАТУРА

1. Васіна Т.Л. Парадигма особистісно-орієнтованого навчання / Т. Л. Васіна // Вісник Чернігівського національного педагогічного університету. - № 58.. – Т.1. – Чернігів, 2008. – С. 77-79.

2. Вихляєв Ю. М. Організаційно-методичне забезпечення секційної форми навчального процесу з фізичного виховання. Навчально-методичний посібник. / Ю. М. Вихляєв. Вінниця : ФОП Рогальська І. О., 2012 – 81 с.

3. Дворак В. Н. Формирование базового физкультурного образования студентов в процессе физического воспитания : дис. ...кандидата пед. наук : 13.00.04 / Дворак Виталий Николаевич. – Гомель, 2009. – 166 с.

4. Дмитриев С. В. Акмеологические аспекты развития студента в образовательных технологиях / С. В. Дмитриев // Вісник Чернігівського національного педагогічного університету. - Вип. 98. – Т.2. – Чернігів, 2012. – С. 5-8.

5. Левченко Г.Г. Вопросы теории «технологии обучения» в образовании / Г.Г.Левченко, В.Д.Атаманов, Ю.К.Удовиченко [и др.] // Теорія і практика фізичного виховання. Наук.-методичний журнал. 2010. - № 2. С. 36-37

6. Островский А. В. Технология личностно-ориентированного физического воспитания студентов высших учебных заведений : автореф. дис. на соискание учен. степени канд. пед. наук : спец. 13.00.04 «Теория и методика физического воспитания, спортивной тренировки, оздоровительной и адаптивной физической культуры» / А. В. Островский. – М., 2007. – 24 с.

7. Психолого-педагогічні засади проектування інноваційних технологій викладання у вищій школі: Монографія / [В. Луговий, М. Левшин, О. Бондаренко та ін.]. За заг. ред. В.П. Андрущенко, В.І. Лугового.- К.: «Педагогічна думка», 2011. С. 13].

8. Чернігівська С. А. Інноваційна технологія непрофесійної фізкультурної освіти студентів, звільнених від практичних занять з «Фізичного виховання» : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. наук з фіз. вих. і спорту : спец. 24.00.02 «Фізична культура, фізичне виховання різних груп населення» / С. А. Чернігівська. – Дніпропетровськ, 2012. – 20 с.

9. Belykh S.I. Structure of the concept of personality oriented physical education university students. *Physical education of students*, 2013, vol.3, pp. 3-9. doi:10.6084/m9.figshare.669663.

10. Bennet B.L. Comparative Pysical Education and Sport. / B.L. Bennet. M.L Howel., U. Simri – Philadelphia: Lea and Febiger, 1983. P. 17-19.

11. Buultjens M., Robinson P. Enhancing aspects of the higher education student experience // Journal of Higher Education Policy and Management, 2011. – vol. 33(4). – pp. 337-346. – doi: 10.1080/13 60080X.2011.585708.

12. Delaine D. A., Seif-Naraghi S. B., Al-Haque S., Wojewoda N., Meninato Y., DeBoer J. Student involvement as a vehicle for empowerment: a case study of the student platform for engineering education development // European Journal of Engineering Education, 2010, - vol.35(4). – pp. 367-378. – doi: 10.1080/03043797.2010.48327.

13. Palou H. Study of the Sports Habits Island University Students / H. Palou, X. Ponsetti., P. Borrás. - // The Conference on the Study of University Sport. Palma de Mallorca (Spain), July 7-9, 1999. P. 108-109.

14. Palou H. Differentail aspects of sports practice among Majorcan youngsters / H. Palou, X. Ponsetti, X Bergas.// The Conference on the Study of University Sport. Palma de Mallorca (Spain), July 7-9, 1999. P. 117.